

KADINLIĞIN GİZEMİ

Betty Friedan

Çeviren: Nazım Eryılmaz

Translated from the English Language edition of THE FEMININE MYSTIQUE by Betty Friedan, originally published by W. W. Norton & Company. This edition arranged with through Akcali Telif Haklari Ajansi. Copyright © 1997,1991,1974,1963 by Betty Friedan. Turkish translation Copyright © 2022 by Sola Unitas. All rights reserved.

Tüm hakları saklıdır. İngilizce orijinali W. W. Norton & Company tarafından “THE FEMININE MYSTIQUE” adıyla yayımlanmıştır. Bu eser Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır. Bu eserin çeviri sorumluluğu Sola Koç. Eğ. Dan. Hiz. A.Ş.'ye aittir. Bu kitabın hiçbir bölümü yazılı izin alınmadan kopyalanamaz ya da çoğaltılamaz.

SANDER YAYINLARI

Fetih Mah. Tahralı Sok. Kavaklyeli İş Merkezi
No:7/E İç Kapı No:16 Ataşehir/İSTANBUL
Telefon: 0212 939 76 52 - E-posta: sander@sanderyayinlari.com
www.facebook.com/sanderyayinlari
www.twitter.com/SanderYay
www.instagram.com/sanderyayinlari
<https://sanderyayinlari.com>

ISBN: 9786256974111
Yayıncı Sertifika No: 45798
1. Baskı: İstanbul 2022
İmtiyaz Sahibi: Umut Kısa
Genel Yayın Yönetmeni: Şirin Aydınır
Çeviren: Nazım Eryılmaz
Editör: Nazlınur Karağaçlı
Redaksiyon: Sena Gürdoğan
Son Okuma: Betül Yılmaz
Mizanpaj: Özkan Köse
Kapak Tasarımı: Özkan Köse
Orijinal Adı: The Feminine Mystique

BASILDIĞI YER

Deren Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
Yakuplu Mah. 194 Sok. 3. Matbaacılar Sitesi No: 337/338 Beylikdüzü/İstanbul
Sertifika No: 47881

© Bu kitabın tüm yayın hakları Sola Koç. Eğ. Dan. Hiz. A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen hiçbir yolla kopya edilemez, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

KADINLIĞIN GİZEMİ

Betty Friedan

Çeviren: Nazım Eryılmaz

 sander yayınları

Tüm yeni kadınlara
ve yeni erkeklere...

İçindekiler

	Giriş <i>Gail Collins</i>	9
	Önsöz ve Teşekkür	17
1	Adı Konmayan Sorun	23
2	Mutlu Bir Kadın Kahraman Olarak Ev Kadını	43
3	Kadının Kimlik Krizi	82
4	Tutkulu Yolculuk	95
5	Sigmund Freud'un Cinsellik Konusundaki Bencilliği	121
6	İşlevsel Teslimiyet, Kadının Protestosu ve Margaret Mead	146
7	Cinsiyet Yönelimli Eğitimler	173
8	Yanlış Seçim	210

9	Cinsel Pazarlama	236
10	Ev Kadınlığı Boş Zamanı Kapsayacak Şekilde Çetrefilleşiyor	266
11	Cinsellik Arayışındaki	292
12	Yükselen İnsandışılaştırma: Konforlu Toplama Kampı	318
13	Kaybolan Benlik	348
14	Kadınlar için Yeni Bir Yaşam Planı	377
	Sonsöz	420
	Sonsöz <i>Anna Quindlen</i>	438
	Başkalaşım <i>İki Nesil Sonra</i>	444
	Onuncu Yıldönümü Baskısına Giriş	466
	<i>Notlar</i>	471

Giriş

Gail Collins

Her yazar, bir çağa ait sorunu diğer insanlar o sorunun var olduğunu henüz fark etmeden kusursuzca özetlemek amacıyla, ârı yakalayacak bir kitap ortaya çıkarmak için can atar. Tabii ki, bu neredeyse hiç gerçekleşmez. Çoğunlukla, insanların zaten olduğunu bildikleri bir şeyi, oldukça ilginç bir şekilde açıklamayı başarabildiğimizde mutlu oluruz. Ancak altın yüzük Betty Friedan'a gitti. *Kadınlığın Gizemi* 1963 yılında yayımlandığında, o denli yoğun bir karşılık buldu ki Friedan daha sonra kadınların ona ilk kitabına ilişkin söylediği şeyler hakkında başka bir kitap yazacaktı (*It Changed My Life*). Yirminci yüzyılın en önemli kitapları listesi diye bir şey varsa eğer, *Kadınlığın Gizemi* bu listede yer alır. Ayrıca kitabın, muhafazakâr bir derginin “19. ve 20. Yüzyılın En Zararlı On Kitabı” özel sayısında da yerini alması gurur verici olmasa da en azından yaratmış olduğu güçlü etkinin ispatıydı.

Kitabı bugün hâlâ okuyoruz. Stephanie Coontz, *Kadınlığın Gizemi* ve kitabın yarattığı etki üzerine yazdığı *A Strange Stirring (Garip Bir Heyecan)* isimli kitabında, “Cinsel Pazarlama” gibi bölümlerde tüketim eşyası almaya ve “kendilerini tüketilecek nesnelere sunmaya” ilişkin üzerlerinde hissettikleri baskıya değindiği için, öğrencilerinin “duygusal yaklaşıtlarını” yazmaktadır. Ve kuşkusuz, eğer son yarım yüzyılda Doris Day'den *Buffy the Vampire Slayer*'a ve ötesine uzanan olağanüstü yolculukların-

da Amerikan kadınlarına ne olduğunu anlamak istiyorsanız, bu kitaptan başlamalısınız.

Eleştirmenler ve çok sayıda hayran, *Kadınlığın Gizemi*'nde göz ardı edilen konulara dikkat çekmek zorunda hissediyor. Friedan'ın, yazılarını Afro-Amerikan sivil haklar hareketi esnasında kaleme almasına rağmen Afro-Amerikan kadınlardan çok az bahsetmesine şaşırmakta biraz haklılar. İşçi sınıfı kadınları, çoğunlukla çalışmak isteyen evli kadınların bir hizmetçi ya da dadı tutmak isteyebileceği konusunda öne sürülen birkaç öneriyle kendilerine yer bulabilmektedir. Friedan Amerikan toplumunda, bu toplumun yasalarını tartışmadan kadınlara yönelik tavırları itham eden bir kitap kaleme almayı şahane bir şekilde başardı. 1963 yılında, birçok kadın, erkek bir kefil olmadan kredi alamıyordu. Kimi eyaletlerde jüri koltuğunda oturamıyorlardı; diğerlerindeyse sadece mülkiyetlerinin değil kazandıklarının da kontrolü eşlerindedi. Friedan, kadınların iş sahibi olması konusunu mesele ediyor olsa da, gazetelerin, "Eleman Aranıyor" reklamlarını erkekler ve kadınlar olarak kategorilere ayırmalarına izin verilmesinden ya da bir işverenin belirli işlerin yalnızca erkekler için olduğunu duyurmasının tamamen yasal olmasından bahsetmemektedir. Bunu federal hükümet bile yapıyordu.

Tuhaf bir şekilde, tüm bu eksiklikler kitabın gücünü oluşturmaktadır. *Kadınlığın Gizemi*, zeki ve iyi eğitilmiş kadınların Amerika'daki anaakım mesleki yaşamın dışında tutulmalarına ve topuklu ayakkabı giyen bir dizi üreme organından biraz fazlası olarak algılanmalarına yönelik oldukça hususi bir öfkenin dışavurumudur. Bu, fevkalade ve özellikle de bireysel bir şey ve kitaba, mideye yumruk indiren böylesi bir güç veren de bu. Friedan, lisansüstü eğitimi yarıda bıraktı, zira akademik başarısının erkek arkadaşı için bir tehdit unsuru oluşturduğunu ifade etti. Gelecek neslin kadın üniversite öğrencilerinin, MRS derecesi* almayı yüksek öğrenimdeki deneyimlerinin en önemli parçası olarak görmeye kendilerini programlaması Friedan'ı öfkeli kılacaktı. Friedan psikiyatri mesleğinin, ev kadınlarındaki mutsuzluğu işlevini yitirmiş bir libido belirtisi olarak görmesi karşısında öfkeleniyordu. Ekonominin, bütün hem-

* ÇN: Genç bir kadının, kolej ya da üniversiteye akademik saikler yerine bir eş bulma maksadıyla gitmesi. Mrs, aynı zamanda İngilizcede evli kadınlar için kullanılan bir hitap kelimesidir.

cinslerini mutfak için yeni aletler olarak ve deli gibi kusursuz çamaşır deterjanı arayarak ulusal refahı inşa eden basit tüketim makineleri olarak görmesi onu kızdıırıyordu. Kadın dergileri konusunda ise konuşmaya görsün. Friedan, kadın dergileri için yazılar kaleme alıyor ve *Kadınlığın Gizemi*'nin satışı ile ilgili şaşırııcı derecede korkunç örnekleri birbiri ardına topluyordu. Önce “bir şey olup” daha sonra evlenmeyi planlayan ve Dr. Spock'un çocuk bakım kitabının altı nüshasını okuduktan sonra yüksek sesle “Şanslıyım. Şanslı. BİR KADIN OLDUĞUM İÇİN ŞANSLIYIM!” diye bağırıp çağırın genç bir kadın hakkında kısa bir hikâye var bunların arasında. Akıl hastanesindeki ekibin onu sedyeye bağlayışını gerçekten de gözünüzün önüne getirebilirsiniz.

Betty Friedan, 1921 yılında doğdu ve İkinci Dünya Savaşı'nın ortasında Smith College'dan mezun oldu. Dolayısıyla, savaş sonundaki ekonomik çöküşün yeryüzünün daha önce tanık olmadığı yaşam standartlarına sahip bir orta sınıf kitlesi yaratmasına yetişkin gözlerle tanıklık edecekti. Friedan kitabını yazmaya başladığında, Amerikan ailelerin büyük bir çoğunluğu sahip oldukları evlerde yaşıyorlardı. Arabaları ve televizyonları vardı, seyahate çıkıyor ve çocuklarını üniversiteye göndermeyi umuyorlardı. İş bulmak kolaydı; öyle ki, çaresiz işverenler, güzel bir yarı zamanlı büro işi ya da kısa zamanlı satış işinin ev ve çocuklar için ekstra “harçlık” kazanmak açısından harika bir yol olacağına evli kadınları ikna edebilecek reklam kampanyaları düzenliyorlardı. (Friedan, *Kadınlığın Gizemi*'nin okuyucularının iş dünyasına geri dönme konusunda başının etini yeme girişimlerinden biri sırasında, bir zamanlar gazeteci olan ancak işe geri dönemeyecek kadar uzun süredir gazetecilik sektöründen uzak kaldığı endişesini taşıyan, banliyöde yaşayan bir ev kadını arkadaşından söz etmektedir. “Sonuç olarak, nihayet bu konuda bir şeyler yapmaya karar verdiğinde, şehre sadece iki kez gittikten sonra eski uzmanlık alanında mükemmel bir iş buldu.” diye yazıyor neşeyle Friedan. Şimdilerde üçüncü ücretsiz stajyerliğini yapan hevesli genç muhabirler kafalarını duvara vururlarken, bu noktada duraklamamız gerekecek.)

Olağanüstü bir dönemdi ve Amerika tarihinde belki de ilk defa, ortalama birey kendisine gerçekten mutlu olup olmadığını sorma imkânı ve rahatlığına sahipti. Friedan mutlu değildi.

“Sorum, Amerikan kadınların zihninde yıllardır gömülü ve dilendirilmemiş bir durumda. Tuhaf bir heyecan ve bir tatminsizlik hissi. Amerika Birleşik Devletleri’nde, kadınların yirminci yüzyılın ortalarında özlemini çektiği bir şeydi bu. Banliyöde yaşayan her kadın, bununla tek başına mücadele ediyordu,” sözleriyle başlıyor *Kadınlığın Gizemi*’ne Friedan. (Neredeyse o dönemin bütün harika kitaplarında olduğu gibi, daima alıntılanan bir başlangıç bu.) “Kadın, yatakları toplarken, market alışverişi yaparken, koltuk kılıflarını eşleştiren, çocuklarıyla fıstık ezmesi sandviç yerken, erkek ve kız izcileri arabayla taşırken ve geceleri kocasının yanına uzanırken, kendisine ‘Hepsi bu mu?’ sorusunu sessizce sormaya bile korkuyordu.”

Geçmişe dönüp bakıldığında, kulağa mızızlanmak gibi geliyor fakat o zamanlar dünyayı sarsan bir sorgulamaydı bu. Tüm Batı tarihi boyunca, ortalama ama hırslı kadınlar, kariyer olarak tam zamanlı ev kadınlığının hayalini kurdu. Kadınlar için ev dışında çalışmak, tarlalarda emek sarf etmek, bir erkek işveren için fabrikada ya da barda emek harcamak veya bir kadın işveren için hizmetçi olarak çalışmak demekti. Evde duran bir ev kadını olmak, bir kadının kendi şovunu yönetme şansı anlamına geliyordu. Bir zamanlar Oklahoma’dan bir kadın, neden üç çocuk yetiştirmek için muhasebecilikten vazgeçtiğini açıklarken, “Sanırım evde olma ve bir başkasının bana ne yapacağımı söylememesi özgürlüğünü sevmiştim.” demişti bana.

Genç İngiliz kadınlarını, yalnızca eş değil, onları evde kalacak ev kadınları olarak konumlandırarak bir eş bulma umuduyla çok büyük bir okyanusu geçmek için oldukça küçük teknelere atlayıp sömürge olan Amerika’ya gelmeye iten şey, tam zamanlı bir ev kadını olarak yaşama umuduydu. İşe alım süreci çoğu zaman hakikati yansıtmayacaktı; Amerika’ya gelen kadınların çoğu, hem eş buldular hem de tarla sürmenin yanı sıra iplik eğirme, dikişle, yemek pişirme, konserve, peynir ve mum yapmayla ve ayrıca sömürge ev yaşamının parçası olan sayısız üretim projesinin tamamını ihtiva eden yaşantılarla karşılaştılar. Ev işlerini ilgilendiren uğraşlar öyle çoktu ki, tam zamanlı olarak evde kalmalarına müsaade edilen kadınlar bile mütemadiyen bitap düşüyorlardı. Ellerini suya sokmadan, sabun yapmadan, tavuk yolmadan ve ev işlerinin daha az önemli diğer tüm kısımlarına gerek duymadan

evlerini yönetebilecekleri düşüncesi, başlı başına cennet gibi görünüyor olabilir.

Büyük-büyük-büyük-büyük torunlarının payına düşen şey tam da buydu ve aşırı derecede depresif hissediyorlardı.

Savaş sonrası dönemin banliyöleri, sakinleri için cennet ya da cehennem gibiydi; hafta içleri tamamıyla kadın ve çocukların doldurduğu çeyrek dönümlük arsalardaki yepyeni evlerden oluşan sonsuz bir uzantı. Cincinnati'deki bir banliyöde büyüdüm. Büyüdüğüm yerde babalar, yetişkin erkek olarak geride sadece sütçü Tommy'yi ve evde mahsur kalan ev kadınlarına sattığı yiyeceklerden oluşan raflarla donatılmış eski bir otobüs süren Art'ı bırakarak, o zamanlar ailenin sahip olduğu tek arabayla işe gidiyorlardı. Anneler, temel olarak küçük çocuklarıyla meşguldüler ancak fazla çalışıyor değillerdi. Günün zirvesine saat dört ya da beş gibi, ev işleri bittiğinde, akşam yemeği fırındayken ve kadınların bir kokteyl içip laflamak için birinin mutfağında veya arka bahçesinde toplandığında ulaşıyordu. En azından bizim evimizde, günün zirvesi babamın eve gelişi ve ikinci kokteyl saatiydi. Bu sırada ebeveynlerim günlerinin nasıl geçtiği üzerine konuşurken, büyük çocuklar küçükleri bebek arabalarında sonu gelmeyen yürüyüşlere çıkarırlardı. Friedan'ın evinin benim büyüdüğüm evi andıran yönlerinden biri içkiydi.

Friedan *Kadınlığın Gizemi*'nde kendisini 60'lı yılların başındaki tipik orta-sınıf banliyö ev kadını olarak tasvir etmeye çalışmıştı. Ancak evlilik ve anneliğe geçiş yapmadan önce, Manhattan'da bulunan bir dizi sol ve sendika gazetelerinde çalışan bir Smith College mezunu olmak, gerçekten de bunun çok uzağındaki bir şeydi. Üniversiteye giden ve aynı anda iki öz-imeja sahip olan kadınlardan oluşan daha küçük bir kadronun üyesiydi. Bu iki öz-imej şunlardı: Birisi geleceğin evde duran ev kadını, diğeri ise notlara, okuma listelerine ve ciddi tartışmalara önem veren, erkek öğrencilerle aynı dersleri alan ya da Friedan gibi Smith College'a giden ve derslerinin aslında daha zor olduğunu varsayan ciddi bir öğrenci. Lisansüstü çalışmalarını sürdürüyordu, ta ki erkek arkadaşı bir gün onu Berkeley tepelerinde yürüyüşe çıkarıp şunu söyleyene kadar: "Bundan bir şey çıkacağı yok çünkü seninki gibi bir bursu asla kazanamayacağım." Friedan akademik kariyerinden vazgeçti, doğuya taşındı ve belirli bir planı olmadan gazetelerde çalışarak âni yaşadı: "Evlendim."

dim, çocuklarım oldu ve kadınlığın gizemine göre banliyödeki bir ev kadını olarak yaşadım.”

Bu gerçekten yaşandı mı? Kıskanç bir talipten gelen bu söz, Friedan'ı gerçekten de New York'a taşınmaya ve tamamıyla farklı bir adamla evlenmeye mi sevk etti? Aslında önemli değil bu. Önemli olan şey şuydu, Friedan, aynı zamanda dışarıdan dergi makaleleri yazmayı sürdüren bir ev kadını olarak oldukça sıkılmıştı. Amerikanlar çiftliklerden şehirlere, daha sonra da banliyölere taşındıklarında Friedan ev işlerinin doğasının değişmiş olmasının, kendi çağı ile geçmiş arasındaki farkı ortaya koyduğunu kavramıştı. Çiftlikte yaşayan bir ev kadınının, aile içinde oldukça mühim bir ekonomik rolü vardı; elbise, sabun, mum ve peynir üretmek; sebze ve tavuk yetiştirmek ve diğer önemli aile gereçlerini edinebilmek adına, kendi yaptığı şeyleri takas edebileceği gayriresmî bir ev kadını ekonomisine katılım göstermek ev kadınının sorumluluğundaydı. Banliyöde yaşayan ev kadınının hiçbir ekonomik anlamı yoktu ve modern ev aletleri de onu geçmişin zaman alan ev işlerinin çoğundan azat etmişti. “Bir kadının benlik duygusu,” diye yazıyor Friedan. “Bir zamanlar evde gerekli olan işlere ve bu işlerin yerine getirilmesine dayanıyordu.” Ancak, ev işlerinin “gerçekten de artık gerekli olmadığı ya da ciddi anlamda çok fazla beceri gerektirmediği bir çağda, kadınların nihayetinde daha büyük anlama sahip başka bir şeye adım atmakta özgür olabildiği bir ülkede ve zamanda yok olacaktı”.

Friedan'ın, onu rahatsız eden şeye yönelik ortaya koyduğu analiz, *Kadınlığın Gizemi*'ne dönüştü. Kitap raflardaki yerini aldığı anda, kusursuz evleri ve evlilikleri dolayısıyla sıkılmış ve kapana kısılmış hisseden kadınlar, kitabı ellerine alıp kendilerini dünya üzerinde zihinsel anlamda yeniden konumlandırıdılar. “Kadınlardan bazıları, *Kadınlığın Gizemi*'nin, yaptıkları seçimler konusunda onları şüpheye düşürmesine öfkelenmişlerdi ve benim gibi diğerleri ise en azından anlaşıldıkları duygusuna kapılmışlardı.” dedi Madeleine Kunin. Kendisi, bir tıp öğrencisinin eşi olduğu Cambridge, Massachusetts'teki kitap kulübünde, kitap hakkında tartışırken sarf etmişti bu sözleri. (Kunin daha sonra iş dünyasına yeniden katılacaktı. Friedan gibi o da oldukça büyük bir başarı gösterip nihayetinde Vermont valisi oldu.)

Bildiğim kadarıyla, mahallemdeki annelerin hiçbiri *Kadınlığın Gizemi*'ni okumadı. Seçimlerini sorguladıysa eğer, bu daha sonra Friedan'ı çığına çeviren tüm o kadın dergilerinde övgüsü yapılan ideal banliyö yaşam tarzındaki içsel kusur ortaya çıktığında gerçekleşmiştir. Kadınlığın gizemi, merkezi kadın rolü olarak anne etrafında inşa edilmiştir. Ancak banliyöde yaşayan ilk nesil insanlar, genç yaşta bebek sahibi oluyorlardı ve çocuklar büyüyüp evden ayrıldıklarında, rollerinden yoksun kalmış anneler henüz hayatlarının zirve dönemlerindedir. Üniversite yurtlarındaki yeni yuvalarımızdan geriye doğru baktığımızda bunun kendimizi korumamız gereken bir boşluk olduğunu anlıyorduk. Daha sonra, *Kadınlığın Gizemi*'ni ağırkanlı ellerimize aldığımızda, bu bir "İşte bu!" ânydı. Friedan'ın kariyer sahibi olma konusundaki ısrarı -her sorun için görünürde sarıldığı tek cevap- oldukça mantıklı gelmişti.

Kadınlığın Gizemi, bir yazarın yaşamını ifade eden türden bir kitap hâline gelmişti. Friedan 1966 yılında başka bir kitap araştırması için Washington'dayken kendini birden kadınların statüsü ile ilgili bir eyalet komisyonu konferansında bulacaktı. Konferansın katılımcıları, 1964 tarihli Medeni Haklar Yasası'nda yer alan cinsiyet temelli mesleki ayrımcılığa karşı, federal hükümetin bir yasa uygulama niyetinde olmadığını açıkça belirtmiş olmasına kızmışlardı. (*Kadınlığın Gizemi*'nin bir kadın hakları hareketi yaratmadığını belirtmek için uygun bir nokta bu. Kadınların statüsüne ilişkin bu komisyon çalışmaları, kitap yayımlanmadan önce Kennedy yönetimi tarafından başlatılmıştı ve Medeni Haklar Yasası, Amerikan ev kadınları Friedan'ın kitabını daha yeni yeni elden ele dolaştırmaya başladığı sırada Kongre'de tartışılıyordu.)

Kızgın konferans katılımcıları, Lyndon Johnson yönetimi, konunun peşinden gitme konusunda hiçbir çaba göstermezse ne yapmaları gerektiğini tartışmak için Betty Friedan'ın otel odasında buluştular. (Friedan evrensel anlamda zor bir kişilik olarak biliniyordu ve bir noktadan sonra kendisini banyoya kilitleyip herkese evlerine gitmelerini söyledi ancak kimse bunu yapmayacaktı.) Ve ertesi gün, Friedan'ın çevresindekiler, öğle yemeğinde belgeleri kızgın bir şekilde elden ele dolaştırıp hemen oracıkta Friedan'ın başkanlık edeceği Ulusal Kadın Örgütü'nü kurdular. Bu *Kadınlığın Gizemi*'nin daima görmezden gelmekle eleştirildiği, tam manasıyla ortalama ve sıradan işçi kadınları adına mahkeme davaları açacak, Friedan yö-

netimindeki NOW* idi. 1970 yılında, kadınların oy kullanmaları konusundaki yasa değişikliğinin on beşinci yıl dönümünü kutlamak için büyük bir yürüyüş çağrısı yaptı Friedan. Bu çağrı, ülkenin dört bir yanındaki şehirlerde, kadınların, yaşamlarını ve toplumlarını dönüştürme konusunda tam olarak ne kadar kararlı olduğunu tüm ulusa gösteren kitlesel bir katılım yarattı. New York'ta, yürüyüşçülere Beşinci Cadde için geçit izni verilmedi ve kaldırımlarda kalmaları söylendi. Kalabalığın başında bulunan Friedan, bu noktada yeniden liderliği ele alacaktı. "Beşinci Caddede, küçük ince bir çizgi hâlinde yürümemizin imkânı yoktu." diye yazacaktı sonraları. "Kollarımı başımın üzerinde salladım ve 'Caddeye çıkın!' diye bağırdım. Ne güzel bir andı."

Ne kitap ama. Mutlu yıldönümleri.

* ÇN: National Organization for Women.

Önsöz ve Teşekkür

Günden güne, Amerikan kadınların günümüzde hayatlarını sürdürme biçiminde oldukça yanlış bir şey olduğunu fark ettim; ki bunun epey bir süredir net bir şekilde farkında değildim. Bunu öncelikle bir eş ve üç küçük çocuk annesi olarak, yarı suçluluk içinde ve dolayısıyla gönülsüzce, neredeyse kendime rağmen, kendi yaşamımdaki bir soru işareti olarak hissettim; bu nedenle beni evden uzaklaştıran işte yeteneklerimi ve eğitimimi kullandım. 1957’de, Smith’ten mezuniyetimizden on beş yıl sonra, beni, vaktimin büyük bir kısmını üniversitedeki sınıf arkadaşlarıma kapsamlı bir anket yapmaya sevk eden şey işte bu kişisel soru işaretiydi. 200 kadın tarafından bu açık uçlu özel sorulara verilen cevaplar, yanlış olan şeyin, bir zamanlar inanıldığı hâliyle, eğitimle ilgili olmadığını anlamamı sağladı. Yaşamlarındaki problemler ve memnuniyetler, benim yaşamımdakiler ve eğitimimizin bunlara katkı yapma şekli, kadın dergilerinde hakkında konuşulan, sınıflarda ve kliniklerde araştırılıp analiz edilen ve İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan bu yana bitmek bilmeyen bir kelime yağmuruyla yüceltilen ve lanetlenen modern Amerikan kadın imajına uymuyordu. Kadınlar olarak yaşamlarımızın realitesi ile uyum sağlamaya çabaladığımız ve benim kadınlığın gizemi olarak ifade ettiğim imaj arasında garip bir tutarsızlık vardı. Diğer kadınların bu şizofrenik bölünmeyle ve bunun ne anlama geldiğiyle yüzleşip yüzleşmediklerini merak ediyordum.

Ve böylece kadınlığın gizeminin kökenlerini, onunla yaşayan veya baskısı altında büyüyen kadınlar üzerindeki etkisini araştırmaya başladım. Bir hikâyenin peşinden giden muhabirin başvurduğu yöntemlere başvurmuştum ancak kısa bir süre içinde bunun sıradan bir hikâye olmadığına farkına varacaktım. Zira, tıpkı bir ipucunun beni modern düşüncede ve yaşamın çok uzak alanlarındaki bir diğer ipucuna götürdüğünde olduğu gibi, belirlemeye başlayan ürkütücü yapı yalnızca geleneksel kaniya değil, kadınlar hakkındaki temel psikolojik varsayımlara da meydan okumaktaydı. Kadınlarla ilgili önceki araştırmalarda bulmacanın çok değil birkaç parçasına erişebildim, zira geçmişteki kadınlar, kadınlığın gizemi bağlamında incelenmişti. Vassar'lı* kadınlara ilişkin Mellon Vakfı araştırması etkileyiciydi, keza yine Simone de Beauvoir'ın Fransız kadınlarına dair görüşleri ile Mirra Komarovsky, A. H. Maslow ve Alva Myrdal'ın yapmış olduğu çalışmalar da öyle. Kadınlar üzerindeki yansımalarının çok fazla anlaşılmadığı görünen erkek kimliği sorunu ile ilgili ortaya çıkan yeni psikoloji düşüncesini daha da kışkırtıcı bulmuştum. Kadın hastalık ve problemlerini tedavi edenlere sorular sorarak daha fazla bulgu elde ettim. Motivasyon araştırmacılarının reklamını yapan kadın dergilerinin editörleriyle ve psikoloji, psikanaliz, antropoloji, sosyoloji ve aile hayatı eğitimi alanlarında kadınlarla ilgili teorik çalışmalar yapan uzmanlarla konuşarak bahsettiğim gizemin gelişiminin izini sürdüm. Ancak bulmacanın parçaları, yaşam döngülerinin belirli mühim noktalarındaki seksen kadınlık kim oldukları sorusuyla yüzleşen veya bu sorudan kaçınan liseli ve üniversiteli kızlar; eğer bahsi geçen gizem yerinde bir tanımlamaysa onlara göre böyle bir sorunun olmaması gerektiğini düşünen ve böylece onları rahatsız eden probleme bir isim veremeyen genç ev kadınları ve anneler; ve kırkında, yaşamı açısından yeni bir nirengi noktasıyla yüzleşen kadınlar- derinlikli ve her biri iki saatten iki güne kadar süren mülakatlar yapana kadar tam anlamıyla bir araya gelmeyecekti. Kimileri işkence görmüş kimileri huzur içindeki bu kadınlar, bana kadınlığın gizeminin nihai ipuçlarını ve ona gösterilen en ileri tepkileri bahşedecekti.

Buna rağmen alandaki seçkin teorisyenlerden ve uygulama üzerine çalışan uzmanlardan oluşan birçok ismin yardımı ve ken-

* ÇN: Vassar College kastediliyor.

Hiç değişmeyen ve çocuksu bir tavra sahip olan kadının yerinin evi olduğu söyleniyordu onlara. Ancak erkek değişiyordu, dünya üzerinde bir konuma sahipti. Genişleyen bir dünyaydı onunki. Kadın, geride bırakılan biriydi. Anatomi, onun kaderiydi; bir bebek doğururken ölebilir ya da otuz beş yaşını görene kadar on iki çocuk doğurabilirdi. Buna karşın erkek, başka hiçbir canlının sahip olmadığı, anatomisine has bir bölüm olan aklıyla kendi kaderini tayin ediyordu.

Kadınlığın Gizemi, ilk kez 1963 yılında yayımlandığında henüz adı konulmamış bir sorunun tanımını yapıyor, bu soruna sebep olan etkenleri açığa çıkarmayı deniyordu: Kadınların özgüvenini baltalayarak onları evde tutan inançlar ve kurumlar.

Betty Friedan, kadınların erken yaşlarda evlendiği, üniversite öğrencisi kadınların evlenebilmek için kariyerlerinden vazgeçtiği bir dönemde *Kadınlığın Gizemi*'ni yazıyor. Kadınların evin dışında da bir kimlik edinmesi gerektiğini ve bunun ancak eğitimle olabileceğini ısrarla vurguluyor. “Meslek: Ev Kadını” tanımına sıkışıp kalan pek çok kadın kendi içinde adını koyamadığı bir hüznü taşıyor. Kimlik sahibi ol(a)manın hüznü!

Bir manifesto niteliği taşıyan *Kadınlığın Gizemi*, bugün hâlâ tartıştığımız, kadının sosyal hayattaki rolü, ataerkil düzen içerisinde kadının kimlik arayışı gibi pek çok konuya dışarıdan bakma imkânını okuyuculara sunuyor.